

دانشگاه سیستان و بلوچستان
تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

عنوان:

ارزیابی کمی و کیفی فضای سبز شهری و بهینه‌سازی آن (مطالعه موردی شهر داراب)

استاد راهنما:

دکتر حسین یغفوری

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا رضایی

تحقیق و نگارش:

علی اصغر رضایی

(این پایان‌نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره‌مند شده است)

تیرماه ۱۳۹۲

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان ارزیابی کمی و کیفی فضای سبز شهری و بهینه سازی آن (مطالعه موردی شهر داراب) قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری توسط دانشجو علی اصغر رضایی با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر حسین یغفوری تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

(نام و امضاء دانشجو)

این پایان نامه واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ توسط هیئت داوران بررسی و درجه به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

استاد راهنما:

استاد راهنما:

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب علی اصغر رضایی تعهد می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: علی اصغر رضایی

امضاء

تقدیم بہ:

پدر، مادر، برادران و

خواهران عزیزم

آنان کہ ادامه تحصیل را

مدیونشان ہستم

و تقدیم بہ آنانی کہ

دوستشان داریم

سپاسگزارى

اکنون که کار این پایان نامه به پایان رسیده است بر خود لازم مى دانم از همه بزرگوارانى که این حقیر را در انجام این پژوهش یارى نمودند، تقدیر و تشکر

نمایم:

از اساتید راهنما و مشاور ارجمندم، آقایان دکتر حسین یغفورى و دکتر محمدرضا رضایی به خاطر همه مساعدت ها تقدیر و تشکر نموده و پژوهش حاضر را خدمت این عزیزان تقدیم مى نمایم.

از اساتید عزیز و گرامى، آقایان دکتر صمد فتوحى و دکتر اسفندیار بندریان که کار داوری این رساله را بر عهده گرفته اند کمال تشکر را دارم.

از آقایان مهندس سلامى نژاد، کارشناس واحد عمران و مهندس رفیعی، کارشناس واحد فضای سبز شهرداری داراب صمیمانه سپاسگزارم.

از پسر عموى عزیزم جناب آقای مهندس حسین رضایی که در بازدیدهای میدانى همکارى لازم را با بنده داشتند کمال تشکر را دارم.

امید آن که این سطور با تمامی ضعف ها و لغزش ها مورد توجه استادان بزرگوار و به خصوص دوستان اران علم قرار گیرد.

چکیده

امروزه اهمیت و نقش فضای سبز شهری در حیات شهرها و پایداری آن‌ها و تأثیرات فیزیکی و طبیعی آن در سیستم شهری و بازدهی‌های مختلف اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی آن انکارناپذیر است؛ تا آنجا که کاربری فضای سبز در شهرها و سرانه‌ی آن یکی از مباحث اساسی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری تلقی می‌شود. شهر داراب و نواحی پنج‌گانه آن که در این رساله مورد بررسی قرار گرفته، طبق یافته‌های تحقیق دارای ۷۰۳۵۳۸ مترمربع فضای سبز عمومی می‌باشد که با توجه به جمعیت ۶۰۶۱۰ نفری در سال ۱۳۹۱ دارای سرانه‌ای برابر با ۱۱/۶ مترمربع برای هر نفر می‌باشد؛ بنابراین سرانه فضای سبز در شهر داراب تا حدودی با سرانه استانداردهای ملی فضای سبز (۷-۱۲ مترمربع) مطابقت دارد اما با سرانه استانداردهای بین‌المللی (۲۵ - ۲۰ مترمربع) اختلاف فاحشی را نشان می‌دهد. از طرف دیگر نتایج حاصل از مقایسه سرانه‌ها و شاخص توسعه فضای سبز^۱ نشان‌دهنده نوعی عدم تعادل در توزیع و پراکنش فضای سبز در نواحی شهر داراب می‌باشد به طوری که ناحیه ۴ با ۲۹/۷ مترمربع سرانه فضای سبز، بیشترین سهم از فضای سبز را به خود اختصاص داده در عوض ناحیه ۵ فاقد هرگونه سبزینه‌ای می‌باشد. بر اساس شاخص توسعه فضای سبز، از لحاظ توسعه فضای سبز شهری، ناحیه ۴ در سطح فرا سبز، ناحیه ۱ و ۳ در سطح میان سبز و ناحیه ۲ و ۵ در سطح فرو سبز قرار گرفته‌اند.

کلمات کلیدی: فضای سبز شهری، استاندارد سرانه، توزیع فضایی - مکانی، شاخص توسعه فضای سبز، شهر

داراب

^۱ - Green Space Development Index

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۲-۱- بیان مساله.....
۴	۳-۱- سؤالات اصلی تحقیق.....
۵	۴-۱- فرضیه‌های تحقیق.....
۵	۵-۱- اهداف تحقیق.....
۵	۶-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۶	۱-۶-۱- ضرورت قانونی تحقیق.....
۶	۲-۶-۱- ضرورت تحقیق با توجه به مشکلات شهری.....
۶	۳-۶-۱- ضرورت علمی و حرفه‌ای.....
۶	۷-۱- پیشینه‌ی تحقیق.....
۱۱	۸-۱- روش تحقیق.....
۱۱	۹-۱- روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....
۱۱	۱۰-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۱۲	۱۱-۱- جامعه‌ی آماری.....
۱۲	۱۲-۱- مشکلات و محدودیت‌های تحقیق.....
۱۳	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق (تعاریف و مفاهیم).....
۱۴	۱-۲- مقدمه.....
۱۵	۲-۲- تعریف فضای سبز شهری.....

۱۵ ۳-۲- انواع فضای سبز.....
۱۵ ۱-۳-۲- فضای سبز شهری.....
۱۶ ۲-۳-۲- فضای سبز غیر شهری.....
۱۶ ۴-۲- پارک‌های شهری و انواع آن.....
۱۶ ۱-۴-۲- پارک‌های شهری.....
۱۷ ۲-۴-۲- انواع پارک‌های شهری.....
۱۷ ۱-۲-۴-۲- پارک‌های همسایگی.....
۱۷ ۲-۲-۴-۲- پارک‌های محله‌ای.....
۱۷ ۳-۲-۴-۲- پارک‌های ناحیه‌ای.....
۱۷ ۴-۲-۴-۲- پارک‌های منطقه‌ای.....
۱۸ ۴-۲-۴-۲- پارک‌های شهری - منطقه‌ای.....
۱۸ ۵-۲- نقش و اهمیت فضای سبز در زندگی شهری.....
۱۹ ۶-۲- عملکردهای فضای سبز.....
۲۰ ۱-۶-۲- عملکرد فضای سبز در ساخت کالبدی شهر.....
۲۰ ۲-۶-۲- عملکرد زیست‌محیطی.....
۲۰ ۳-۶-۲- عملکرد اجتماعی - روانی.....
۲۰ ۷-۲- معیارهای برنامه‌ریزی فضاهاى سبز شهری.....
۲۱ ۱-۷-۲- استانداردهای فضای سبز شهری.....
۲۳ ۲-۷-۲- معیارهای محیطی فضای سبز.....
۲۴ ۳-۷-۲- معیارهای مکانی فضای سبز.....
۲۵ ۱-۳-۷-۲- مرکزیت.....
۲۵ ۲-۳-۷-۲- سلسله‌مراتب.....
۲۵ ۳-۳-۷-۲- دسترسی.....
۲۵ ۸-۲- شاخص‌های مکان‌گزینی فضای سبز.....
۲۵ ۱-۸-۲- سازگاری.....

۲۵۲-۸-۲- آسایش.....
۲۶۳-۸-۲- کارایی.....
۲۶۴-۸-۲- مطلوبیت.....
۲۶۵-۸-۲- سلامتی.....
۲۶۶-۸-۲- ایمنی.....
۲۶۷-۸-۲- مکان‌یابی اکولوژیکی.....
۲۷۸-۸-۲- مکان‌یابی حقوقی.....
۲۷۹-۸-۲- مکان‌یابی اقتصادی.....
۲۷۹-۲- جمع بندی.....
۲۸ فصل سوم: ویژگی‌های جغرافیایی شهر داراب.....
۲۹ ۱-۳- مقدمه.....
۳۰ ۲-۳- مشخصات جغرافیایی منطقه مورد مطالعه.....
۳۰ ۱-۲-۳- موقعیت جغرافیایی.....
۳۱ ۲-۲-۳- تاریخچه شهر داراب.....
۳۳ ۳-۲-۳- توپوگرافی و شیب.....
۳۴ ۴-۲-۳- وضعیت اقلیمی.....
۳۴ ۳-۲-۴-۱- درجه حرارت.....
۳۷ ۳-۲-۴-۲- رطوبت نسبی.....
۳۸ ۳-۲-۴-۳- بارش.....
۴۰ ۳-۲-۵- بررسی منابع آب.....
۴۱ ۳-۲-۵-۱- منابع تأمین آب شهر.....
۴۱ ۳-۲-۶- خاک‌شناسی.....
۴۲ ۳-۳- ویژگی‌های جمعیتی.....
۴۴ ۳-۴- معرفی نواحی شهر داراب.....
۴۴ ۳-۴-۱- ناحیه یک شهر داراب.....

۴۴ ۲-۴-۲- ناحیه دو شهر داراب.....
۴۵ ۳-۴-۳- ناحیه سه شهر داراب.....
۴۵ ۴-۴-۳- ناحیه چهار شهر داراب.....
۴۵ ۵-۴-۳- ناحیه پنج شهر داراب.....
۴۶ ۵-۳- بررسی اجمالی فضای سبز شهر داراب.....
۴۹ ۳- ۶- منابع تأمین آب فضای سبز شهر داراب.....
۴۹ ۳-۷- انواع گونه‌های گیاهی فضای سبز شهر داراب.....
۵۰ ۳-۸- جمع بندی.....
۵۱ فصل چهار : روش شناسی تحقیق.....
۵۲ ۴-۱- مقدمه.....
۵۳ ۴-۲- روش شناسی تحقیق.....
۵۳ ۴-۲-۱- روش تحقیق.....
۵۳ ۴-۲-۲- روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....
۵۳ ۴-۲-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۵۴ ۴-۲-۳-۱- چگونگی محاسبه روش بدیع استانداردهای فضای سبز.....
۵۵ ۴-۲-۳-۲- روش محاسبه شاخص توسعه فضای سبز.....
۵۵ ۴-۲-۳-۳- روش محاسبه پیشنهاد سرانه فضای سبز.....
۵۷ ۴-۳- جامعه‌ی آماری پژوهش.....
۵۷ ۴-۴- جمع بندی.....
۵۸ فصل پنج: تجزیه و تحلیل کاربری فضای سبز در نواحی پنج گانه.....
۵۹ ۵-۱- مقدمه.....
۶۰ ۵-۲- توزیع مکانی - فضایی فضای سبز نواحی شهر داراب.....
۶۰ ۵-۲-۱- بررسی فضای سبز ناحیه یک.....
۶۰ ۵-۲-۱-۱- پارک‌های ناحیه یک.....
۶۲ ۵-۲-۱-۲- میادین ناحیه یک.....

۶۳ ۳-۱-۲-۵- بلوارهای ناحیه یک
۶۴ ۲-۲-۵- بررسی فضای سبز ناحیه دو
۶۵ ۱-۲-۲-۵- میداین ناحیه دو
۶۷ ۲-۲-۲-۵- بلوارهای ناحیه دو
۶۷ ۳-۲-۵- بررسی فضای سبز ناحیه سه
۶۸ ۱-۳-۲-۵- میداین ناحیه سه
۶۹ ۲-۳-۲-۵- بلوارهای ناحیه سه
۷۱ ۴-۲-۵- بررسی فضای سبز ناحیه چهار
۷۱ ۱-۴-۲-۵- پارک‌های ناحیه چهار
۷۳ ۲-۴-۲-۵- میداین ناحیه چهار
۷۵ ۳-۴-۲-۵- بلوارهای ناحیه چهار
۷۸ ۵-۲-۵- بررسی فضای سبز ناحیه پنج
۸۰ ۳-۵- تعیین میزان فضای سبز استاندارد نواحی شهر داراب
۸۰ ۱-۳-۵- روش بدیع (نوبین) تعیین استانداردهای فضاهای سبز
 ۴-۵- سنجش عدم تعادل پراکنش فضایی پارک‌ها و فضاهای سبز نواحی شهر داراب با استفاده از شاخص توسعه فضای سبز
۸۴ ۱-۴-۵- نماگرهای مورد استفاده در شاخص توسعه فضای سبز
۸۴ ۱-۱-۴-۵- نماگرهای اولیه
۸۴ ۲-۱-۴-۵- نماگرهای عملکردی (فیزیکی - انسانی)
۸۴ ۳-۱-۴-۵- نماگرهای زیبایی - بیولوژیکی
۸۴ ۱-۳-۱-۴-۵- نماگر زیباسازی فضای سبز
۸۴ ۲-۳-۱-۴-۵- نماگر پایداری فضای سبز
۸۵ ۳-۳-۱-۴-۵- نماگر فضای تفریحی پارک‌ها و فضاهای شهری
۸۵ ۴-۳-۱-۴-۵- نماگر رشد فضای سبز
۸۵ ۵-۳-۱-۴-۵- نماگر تراکم درخت در واحد سطح

۸۵ ۴-۱-۴-۵- نماگر نهایی توسعه‌ی فضای سبز.....
۸۶ ۲-۴-۵- پراکنش فضایی نماگرها در نواحی شهر داراب.....
۸۶ ۱-۲-۴-۵- نماگرهای عملکردی (فیزیکی - انسانی).....
۸۶ ۲-۲-۴-۵- نماگرهای زیبایی - بیولوژیکی.....
۸۷ ۳-۴-۵- نماگر نارسایی فضای سبز نواحی شهر داراب.....
۸۷ ۱-۳-۴-۵- نماگر نارسایی فضای سبز نواحی شهر داراب بر مبنای نماگرهای عملکردی.....
۸۸ ۲-۳-۴-۵- نماگر نارسایی فضای سبز نواحی شهر داراب بر مبنای نماگرهای زیبایی_بیولوژیکی.....
۸۹ ۴-۴-۵- نماگرهای توسعه فضای سبز نواحی شهر داراب.....
۹۰ ۵-۴-۵- نماگر نهایی شاخص توسعه‌ی فضای سبز نواحی.....
۹۲ ۵-۵- بهینه‌سازی فضای سبز در نواحی شهر داراب.....
۹۲ ۱-۵-۵- نقاط پیشنهادی ناحیه یک شهر داراب.....
۹۳ ۲-۵-۵- نقاط پیشنهادی ناحیه دو شهر داراب.....
۹۳ ۳-۵-۵- نقاط پیشنهادی ناحیه سه شهر داراب.....
۹۴ ۴-۵-۵- نقاط پیشنهادی ناحیه چهار شهر داراب.....
۹۴ ۵-۵-۵- نقاط پیشنهادی ناحیه پنج شهر داراب.....
۹۶ ۶-۵- جمع بندی
۹۷ فصل شش: آزمون فرضیات، نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۹۸ ۱-۶- مقدمه.....
۹۹ ۲-۶- آزمون فرضیات.....
۹۹ ۱-۲-۶- فرضیه اول.....
۱۰۱ ۲-۲-۶- فرضیه دوم.....
۱۰۲ ۳-۶- نتیجه‌گیری.....
۱۰۳ ۴-۶- پیشنهادات.....
۱۰۶ فهرست منابع.....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان جدول
۱۸	جدول ۲-۱: طبقه‌بندی پارک‌های شهری و شعاع عملکرد آن‌ها.....
۲۲	جدول ۲-۲: سرانه موجود و استاندارد پیشنهادی فضای سبز کشورهای مختلف.....
۲۳	جدول ۲-۳: سرانه فضای سبز در منابع مختلف.....
۳۵	جدول ۳-۱: میانگین‌های اقلیمی ایستگاه هواشناسی سینوپتیک داراب در دوره آماری ۹۰-۱۳۷۳.....
۴۳	جدول ۳-۲: جمعیت شهر داراب و متوسط رشد سالانه آن در دوره ۵۵ ساله (۱۳۹۰-۱۳۳۵).....
۴۸	جدول ۳-۳: مساحت و اسامی پارک‌های شهر داراب.....
۴۸	جدول ۳-۴: مساحت و اسامی میداين شهر داراب.....
۴۹	جدول ۳-۵: مساحت و اسامی بلوارهای شهر داراب.....
۵۶	جدول ۴-۱: طبقه‌بندی طیف متوسط حداکثر دمای هوا در گرم‌ترین ماه سال معادل ضرایب فضای سبز.....
۵۶	جدول ۴-۲: کیفیت محیط و ضرایب فضای سبز.....
۵۷	جدول ۴-۳: نسبت تراکم نفر در اتاق و ضرایب فضای سبز.....
۶۴	جدول ۵-۱: فضاهای سبز ناحیه یک و مساحت آن.....
۶۷	جدول ۵-۲: انواع فضاهای سبز ناحیه دو و مساحت آن.....
۷۰	جدول ۵-۳: انواع فضاهای سبز ناحیه سه و مساحت آن.....
۷۸	جدول ۵-۴: فضاهای سبز ناحیه چهار و مساحت آن.....
۸۱	جدول ۵-۵: اطلاعات مورد نیاز نواحی شهر داراب در محاسبه روش بدیع.....
۸۳	جدول ۵-۶: استاندارد سرانه فضای سبز نواحی شهر داراب.....
۸۵	جدول ۵-۷: اطلاعات مورد نیاز نواحی شهر داراب برای محاسبه شاخص توسعه فضای سبز.....
۸۶	جدول ۵-۸: پراکنش فضایی نماگرهای نواحی شهر داراب در محاسبه شاخص توسعه ی فضای سبز.....

۸۸	جدول ۵-۹: نماگر نارسایی فضای سبز نواحی شهر داراب بر مبنای نماگرهای عملکردی.....
	جدول ۵-۱۰: نماگر نارسایی فضای سبز نواحی شهر داراب بر مبنای نماگرهای زیبایی -
۸۹بیولوژیکی
۹۰	جدول ۵-۱۱: نماگرهای توسعه فضای سبز نواحی شهر داراب
۹۰	جدول ۵-۱۲: رتبه‌بندی نواحی شهر داراب بر اساس نماگر نهایی شاخص توسعه فضای سبز ..
	جدول ۶-۱: رتبه‌بندی و میزان برخورداری نواحی شهر داراب از فضای سبز بر اساس نماگر نهایی
۹۹شاخص توسعه فضای سبز.....
۱۰۰	جدول ۶-۲: سرانه و فضای سبز موجود در نواحی شهر داراب.....

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان شکل
۱۹	شکل ۱-۲: نمودار نقش و اهمیت فضای سبز در زندگی شهری
۳۰	شکل ۱-۳: نقشه موقعیت فضایی شهر داراب در کشور و استان فارس
۳۲	شکل ۲-۳: تصویری از شهر قدیمی دارابگرد
۳۳	شکل ۳-۳: تصویری از شهر فعلی داراب
۳۶	شکل ۴-۳: نمودار رژیم حرارتی بلندمدت داراب (۱۳۷۰-۱۳۹۰)
۳۶	شکل ۵-۳: نمودار حداکثر مطلق دما در داراب (۱۳۷۰-۱۳۹۰)
۳۷	شکل ۶-۳: نمودار حداقل مطلق دما در داراب (۱۳۷۰-۱۳۹۰)
۳۸	شکل ۷-۳: نمودار رژیم رطوبتی بلندمدت داراب (۱۳۷۰-۱۳۹۰)
۳۹	شکل ۸-۳: نمودار بارندگی بلندمدت ماهانه داراب (۱۳۷۰-۱۳۹۰)
۳۹	شکل ۹-۳: نمودار تعداد روزهای یخبندان و بارانی در شهر داراب
۴۶	شکل ۱۰-۳: نقشه نواحی پنج‌گانه شهر داراب
۴۷	شکل ۱۱-۳: نمودار توزیع و پراکنش مساحت انواع فضاهای سبز شهری داراب
	شکل ۱-۵: نمودار توزیع و پراکنش فضاهای سبز شهری و مساحت آن در ناحیه یک شهر داراب
۶۰
۶۱	شکل ۲-۵: تصویری از پارک نارون
۶۲	شکل ۳-۵: تصویری از پارک کودک
۶۵	شکل ۴-۵: توزیع و پراکنش انواع فضاهای سبز شهری و مساحت آن در ناحیه دو
۶۶	شکل ۵-۵: تصویری از میدان باغ ملی
	شکل ۶-۵: نمودار توزیع و پراکنش انواع فضاهای سبز شهری و مساحت آن در ناحیه سه
۶۸	شهر داراب
	شکل ۷-۵: نمودار توزیع و پراکنش انواع فضاهای سبز شهری و مساحت آن در ناحیه

۷۱ چهار شهر داراب.....
۷۲ شکل ۵-۸: تصویری از پارک شاهد
۷۳ شکل ۵-۹: تصویری از پارک جنگلی.....
۷۴ شکل ۵-۱۰: تصویری از میدان سرداران.....
۷۶ شکل ۵-۱۱: تصویری از بلوار جمهوری.....
۷۹ شکل ۵-۱۲: نقشه توزیع و پراکنش فضاهای سبز شهری در سطح نواحی شهر داراب.....
 شکل ۵-۱۳: نقشه توزیع و پراکنش باغ‌ها و باغچه‌های خصوصی در سطح نواحی
۷۹ شهر داراب.....
۸۰ شکل ۵-۱۴: نمودار متغیرها و نسبت‌ها در روش بدیع.....
۸۱ شکل ۵-۱۵: تصویری از مراحل روش بدیع.....
۹۱ شکل ۵-۱۶: نمودار نماگر نهایی شاخص توسعه‌ی فضای سبز نواحی شهر داراب.....
 شکل ۵-۱۷: پراکنش فضایی سطوح توسعه فضای سبز نواحی شهر داراب بر اساس
۹۱ شاخص توسعه فضای سبز.....
۹۶ شکل ۵-۱۸: نقشه نقاط پیشنهادی برای ایجاد فضای سبز در نواحی شهر داراب.....
۱۰۰ شکل ۶-۱: مقایسه سرانه فضای سبز نواحی شهر داراب.....
 شکل ۶-۲: مقایسه سرانه فضای سبز شهر داراب با سرانه برخی از شهرهای داخلی
۱۰۲ و خارجی.....

فصل اول

کلیات تحقیق

گسترش روزافزون شهرها در کلیه کشورهای جهان و از جمله در ایران، از پیامدهای غیرقابل اجتناب عصر دانش و فناوری به شمار می‌رود. رشد و توسعه شهرنشینی با گسترش کالبدی شهرها رابطه مستقیم داشته و دوری از طبیعت و قطع رابطه انسان با محیط‌زیست طبیعی را موجب می‌شود (محرم نژاد و بهمن پور، ۱۳۸۸: ۵۲۴). افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی، موجب تبدیل فضاهای سبز شهری به سطوح بتنی خشن و نفوذناپذیر می‌شود. این روند به ویژه در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم نمودی جدی‌تر دارد (Shi, 2002:18). فضای سبز که بخشی از سیمای شهر را تشکیل می‌دهد، به عنوان یکی از پدیده‌های واقعی، از نخستین مسائلی است که انسان همواره با آن در تماس بوده و خواهد بود. اهمیت فضاهای سبز در محیط شهری تا آن حد است که به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع مطرح است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۲). پارک‌ها و فضاهای سبز شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند، با مزایایی چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر این‌ها؛ این محیط‌ها درعین‌حال معیاری برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند (Balram, 2005:149).

از آنجا که اهمیت فضای سبز شهری در حیات شهر و پایداری آن و تأثیرات فیزیکی، طبیعی و اجتماعی آن در سیستم شهری انکارناپذیر است، به همین علت کاربری فضای سبز در شهرها و سرانه آن یکی از مباحث اساسی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری تلقی می‌شود (حاتمی نژاد و عمران زاده، ۱۳۸۹: ۶۸). هرچند لایحه قانون حفظ و گسترش فضای سبز مصوب ۱۳۵۹ و آیین‌نامه اجرایی آن فعالیت‌های مرتبط با توسعه فضای سبز را مشخص ساخته است، اما با نگاهی اجمالی به وضعیت فضای سبز شهری موجود، لزوم توجه بیش از پیش در این زمینه به وضوح مشخص می‌گردد. استانداردهای جهانی فضای سبز، چیزی در حدود ۲۵-۲۰ مترمربع برای هر شهروند می‌باشد. این در حالی است که طبق آمار غیررسمی سرانه فضای سبز در کشور ما در حدود ۹-۸ مترمربع است (ابراهیم‌زاده و عبادی جوکندان، ۱۳۸۷: ۴۰) در این رساله ضمن بررسی وضع موجود فضای سبز شهری داراب به لحاظ سرانه‌ها به بررسی چگونگی توزیع فضایی- مکانی آن نیز پرداخته و با استانداردها و سرانه‌های جهانی و ملی فضای سبز مقایسه و تطبیق نموده‌ایم. در نهایت راهکارهایی جهت بهینه‌سازی فضای

سبز در این شهر ارائه شده است. جهت انجام این مهم، این پایان نامه در شش فصل شامل؛ فصل اول کلیات تحقیق، فصل دوم مبانی نظری تحقیق (تعاریف و مفاهیم)، فصل سوم ویژگی‌های جغرافیایی شهر داراب، فصل چهارم روش‌شناسی تحقیق، فصل پنجم تجزیه و تحلیل کاربری فضای سبز نواحی پنج‌گانه و نهایتاً در فصل ششم با جمع‌بندی تحقیق به آزمون فرضیه‌ها پرداخته‌ایم.

۱-۲- بیان مساله

پس از انقلاب صنعتی و با تغییر ساختار معیشتی، جامعه کشاورزی به جامعه صنعتی تغییر شکل داد و به دنبال آن با مهاجرت‌های گسترده از روستا به شهر، جمعیت شهرها فزونی گرفت و به تبع آن با رشد بی‌رویه شهرنشینی و نیازهای اقتصادی و اجتماعی شهرنشینان، تعادل اکولوژیک شهرها دست‌خوش تحولات شد (سوزنجی، ۱۳۸۵: ۵).

در واقع گسترش روزافزون شهرها در کلیه کشورهای جهان و از جمله در ایران، از پیامدهای غیرقابل اجتناب عصر دانش و فناوری به شمار می‌رود. امروزه گسترش شهرها و به ویژه شهرهای بزرگ در جهان سوم، موجب تشدید عوارض منفی توسعه شهری شده است که تشدید آلودگی‌های محیط از مهم‌ترین آن‌ها به شمار می‌رود. رشد و توسعه روزافزون شهرنشینی با گسترش کالبدی شهرها رابطه مستقیم دارد. توسعه فیزیکی شهرها دوری از طبیعت و قطع رابطه انسان را با محیط‌زیست طبیعی موجب می‌شود. توسعه بی‌رویه و ناپایدار شهری، باعث افزایش حاشیه‌نشینی، تخریب نواحی سبز شهری و بالا رفتن تقاضا برای زمین شهری می‌گردد، که خود زمینه‌ساز از بین رفتن فضاهای سبز درون شهری و تغییر کاربری این‌گونه اراضی است (کمالی فرد، ۱۳۹۰: ۴).

به علاوه رشد جمعیت شهرها به نوبه خود مسائلی همچون ترافیک، سر و صدا، تولید سرب در هوا، افزایش کارگاه‌های صنعتی و مزاحم شهری به همراه آلودگی فضا، افزایش حجم زباله و ایجاد بیماری‌ها و میکروب‌های مختلف را در پی داشته است؛ به گونه‌ای که این معضلات صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان را به چاره‌اندیشی واداشته است. یکی از راه‌حل‌ها جهت حل مسائل زیست‌محیطی و تبدیل هرچه بهتر محیط شهری به محلی قابل زیست برای شهروندان، ایجاد فضای سبز شهری است (نقی زاده، ۱۳۸۳: ۲۹).

فضای سبز شهری نوعی از سطوح کاربری زمین شهری با پوشش گیاهی انسان ساخت که واجد بازدهی اجتماعی و اکولوژیکی است، می‌باشد (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۲۹). با توجه به اهمیت فضای سبز و تأثیر آن در ارتقای کیفیت فضاهای شهری، بهبود جنبه‌های زیست‌محیطی و زندگی شهری و افزایش سلامت و بهداشت شهری،

مطالعه در وضعیت فضاهای سبز شهری با بازنگری در روش‌ها، استانداردها و سرانه‌ها در سال‌های اخیر مورد توجه شهرسازان، جغرافی‌دانان و کارشناسان محیط‌زیست قرار داشته است. طرح مسئله‌ی فضای سبز از الزامات زندگی شهرنشینانی به شمار می‌رود چرا که علاوه بر ارزش‌های جانسین نشدنی زیست‌محیطی مثل تلطیف هوا و تعدیل دما در زیباسازی شهر و حفظ آرامش و شادابی شهروندان تأثیر مستقیم دارد (حاتمی نژاد، عمران زاده، ۱۳۸۹: ۷۲).

شهر داراب، یکی از شهرهای ایران است که در دهه‌های اخیر از یک سو شاهد رشد سریع جمعیت، و از سوی دیگر، عدم گسترش مراکز خدماتی از جمله پارک‌های شهری روبه‌رو بوده است. دلیل این عدم گسترش را می‌توان در مشکلات شهری نهادهای ذی‌ربط مثل شهرداری‌ها و ... و یا نداشتن فرصت کافی برای خدمات‌رسانی و بی‌توجهی به ارزش و اهمیت مکان‌یابی پارک‌های شهری جست‌وجو کرد. طی چند دهه‌ی اخیر رشد و توسعه شدید افقی شهر موجب شده است که زمین‌های کشاورزی و باغات ارزشمند اطراف آن به زیرساخت و سازه‌های شهری و مسکونی رود و این مسئله موجب کاهش فضاهای سبز طبیعی در اطراف شهر شده است. دسترسی همگانی به خدمات شهری و عدالت اجتماعی، حکم می‌کند که همه‌ی طبقات شهری بتوانند به یکسان از فضاهای سبز و پارک‌های شهری و مکان‌های گذران اوقات فراغت برخوردار شوند. نه اینکه طبقات خاصی از مردم شهر بتوانند قطعاتی از زیباترین چشم‌اندازهای شهرها را برای زیست خود انتخاب کنند و به تدریج همه‌ی این چشم‌اندازها مختص این طبقات مرفه جامعه شود (زنگی‌آبادی و رخسانی نسب، ۱۳۸۸: ۱۰۶).

بر این اساس ارزیابی کمی و کیفی فضای سبز شهری و تحلیل پراکنش و توزیع فضایی آن به عنوان یکی از معیارهای توسعه پایدار شهری، به ویژه در شهر داراب که توزیع نامناسب فضای سبز در سطح نواحی آن مشهود است و هیچ‌گونه پژوهشی در این خصوص صورت نگرفته، حائز اهمیت فراوان بوده و می‌تواند نویدبخش آینده‌ای بهتر برای این شهر باشد.

۳-۱ - سؤالات اصلی تحقیق

در این تحقیق سؤالات مهم و اساسی بسیاری می‌تواند مطرح شود که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- آیا در الگوی توزیع مکانی سطوح و فضاهای سبز شهری داراب رابطه منطقی با نیاز شهروندان وجود دارد؟
- ۲- آیا سرانه فضای سبز موجود در داراب با استانداردهای ملی و جهانی فضای سبز همخوانی دارد؟